

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

Факультет іноземної філології та соціальних комунікацій
Кафедра германської філології

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА
Спеціальність 035 «Філологія»

***Зв'язок монологічного мовлення з іншими видами
мовленнєвої діяльності***

Допущено до захисту « ___ » _____ 2020 р.

Зав. каф. германської філології ___ канд. філол. наук, проф. Кобякова І. К.

Виконала:

студ. групи ПР-61

Несторенко Діана Володимирівна

Науковий керівник:

канд. філол. наук, проф.

Кобякова Ірина Карпівна

Суми 2020

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 МОВЛЕННЄВА ДІЯЛЬНІСТЬ УЧНІВ НА УРОЦІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ.....	6
1.1 Компетентнісний підхід у навчанні іноземної мови.....	6
1.2 Монологічне мовлення як компонент оволодіння говорінням.	8
РОЗДІЛ 2 МОНОЛОГІЧНЕ МОВЛЕННЯ VIA. ІНШІ ВИДИ МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	12
2.1 Організація формування мовленнєвих компетентностей.....	12
2.2 Взаємопов'язане навчання монологічного мовлення та інших видів мовленнєвої діяльності.....	17
2.2.1 Інтеграція з рецептивними видами діяльності.....	17
2.2.2 Продуктивні види діяльності як засіб засвоєння комунікативних навичок та вмінь.....	19
2.2.3 Застосування «інтеграції» видів мовленнєвої діяльності в формуванні іншомовної компетентності в монологічному мовленні.....	21
ВИСНОВКИ.....	25
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	28
ДОДАТКИ.....	33
Додаток А.....	33
Додаток Б.....	38
Додаток В.....	40

ВСТУП

Сучасний етап розвитку суспільства, взагалі, та України, зокрема, характеризує глобалізація. Під її вплив потрапляє система освіти, парадигма якої орієнтована на входження нашої країни в світовий освітній, культурний, економічний та політичний простір. Глобалізоване суспільство потребує людей «з актуальними знаннями, гнучкістю і критичністю мислення, творчою ініціативою, високим адаптаційним потенціалом» [6, с. 10].

Серед багатьох рис, що відрізняють людину від інших істот, психологи та фізіологи називають наявність у неї другої сигнальної системи, яка зумовлює здатність мислити та говорити. Людське спілкування відбувається, в першу чергу, через мовлення, вербальну комунікацію: формування та формулювання думок за допомогою мовних (мовленнєвих) засобів, їх сприйняття та розуміння [32]. Завдяки мовленню ми задовольняємо свої матеріальні й духовні потреби, вирішуємо так звані мовленнєві ситуації, що, як і решта загальних життєвих ситуацій, у які ми потрапляємо, впливають з нашої діяльності. Саме діяльнісно-орієнтований підхід до викладання іноземних мов прийнятий у Рекомендаціях Ради Європи з мовної освіти [8, с. 9].

У методиці викладання іноземних мов термін «мовлення» використовується у двох своїх широких значеннях: по-перше, процес, діяльність та, по-друге, результат, продукт комунікативної діяльності [32].

Навчання мовленнєвої діяльності на уроці іноземної мови, взагалі, та монологічного мовлення, зокрема, розглядають протягом останніх сорока років вітчизняні (О.І. Вишневський, С.Л. Захарова, Т.І. Олійник, К.І. Онищенко, Н.К. Складенко) та зарубіжні (І.О. Зимня, Ю.І. Пассов, Г.В. Рогова) педагогічно-дослідники. Вивчаються його психологічні [5] та лінгвістичні [21] особливості, стратегії [2; 23] та підходи до його навчання [7; 9], оцінюються окремі параметри [30]. На сучасному етапі більше уваги звертається на компетентнісний підхід у навчанні іноземних мов [16; 10; 20; 28; 29; 4], який сфокусований на формуванні

в учнів мовних, мовленнєвих, лінгвосоціокультурної та навчально-стратегічної компетентностей.

Окремі праці присвячені взаємопов'язаному навчання монологічного мовлення, читання та письма [13; 14; 15], адже у реальному спілкуванні жоден з видів мовленнєвої діяльності (аудіювання, говоріння, читання, письмо) не існує ізольовано, вони взаємопов'язані та взаємодіють між собою. Тому не варто відокремлювати один від одного види іншомовної діяльності в навчанні. Наприклад, учень, якого навчають лише побудові тексту на певну тему, не сприйматиме мовлення на слух, а тому не зможе брати участь у спілкуванні. На противагу, ті, кого навчають лише сприймати прочитане чи почуте, не формулюють власне висловлювання. Зважаючи на взаємообумовленість різних видів комунікативної діяльності формування комунікативних компетентностей учня відбувається в комплексі.

Взаємозалежність продуктивних і рецептивних видів діяльності в освітньому процесі покладено в основу комунікативного методу навчання говоріння [16], де інші види мовленнєвої діяльності виступають допоміжним засобом.

Актуальність даного дослідження зумовлена спрямованістю сучасної методики викладання на формування в учнів комунікативних компетенцій з іншомовних видів діяльності, мовленнєвих навичок та вмінь, необхідних для забезпечення міжкультурного спілкування в умовах глобалізаційних та євроінтеграційних процесів, у які залучена наша країна.

Об'єкт дослідження даної кваліфікаційної роботи – монологічне мовлення, його **предмет** – теоретичне обґрунтування та аналіз практичних даних щодо інтеграції монологічного мовлення з іншомовною рецептивною та продуктивною діяльністю учнів на уроці.

Метою роботи є дослідити зв'язок монологічного мовлення з іншими видами мовленнєвої діяльності у процесі навчання іноземної мови, а її **завданнями:**

- 1) проаналізувати науково-теоретичну літературу, що стосується мовленнєвої діяльності учнів на занятті з іноземної мови;
- 2) визначити сутність компетентнісного підходу у навчанні говоріння;
- 3) з'ясувати особливості організації процесу формування мовленнєвих навичок та вмінь;
- 4) виявити шляхи комплексного навчання монологу у взаємодії з рецептивними та продуктивними видами іншомовної діяльності;
- 5) розробити пропозиції щодо практичного застосування «інтеграції» видів мовленнєвої діяльності на заняттях з англійської мови в процесі формування комунікативної компетентності в монологічному мовленні.

У кваліфікаційній роботі використовувалися такі **методи наукового дослідження**, як аналіз праць із педагогіки та методики викладання іноземних мов, спостереження за діяльністю здобувачів освіти та викладача на заняттях, узагальнення його досвіду роботи, анкетування, синтез результатів дослідження.

Було розроблено та проведено опитування серед здобувачів освітньої програми «Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська» Сумського державного університету, в якому взяло участь 25 респондентів. Головним аспектом анкети була роль монологічного мовлення серед інших видів комунікативної діяльності в процесі вивчення іноземної мови (додаток А).

Практичне значення дослідження полягає в можливості застосування його матеріалів та результатів учителями в підготовці до занять із іноземної мови.

Результати дослідження були **апробовані** на X Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Перекладацькі інновації», що відбулася 20–21 березня 2020 р. у м. Суми [18].

Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаної літератури та додатків.

РОЗДІЛ 1

МОВЛЕННЄВА ДІЯЛЬНІСТЬ УЧНІВ НА УРОЦІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

1.1 Компетентнісний підхід у навчанні іноземної мови

Головною метою вивчення іноземних мов є формування компетенцій, серед яких центральною виступає комунікативна – здатність спілкуватися іноземною мовою, використовувати її для викладу думок, обміну досвідом, передачі інформації, налагодження ефективної міжкультурної взаємодії [25, 49–50; 19]. Поняття компетентності поєднує в собі знання, навички та вміння разом із досвідом, цінностями, особистісним ставленням, особливостями поведінки [16, с. 84]. Незважаючи на те, що термін «компетенція» вужчий за «компетентність», у методиці викладання їх використовують як синонімічні.

Згідно з Загальноєвропейськими Рекомендаціями з мовної освіти, під час вивчення іноземних мов учні розвивають загальні й комунікативні мовленнєві компетенції. Загальні компетенції охоплюють їхні знання (декларативні знання про світ та соціокультурні знання про повсякденне життя, його умови, міжособистісні стосунки, цінності, ідеали, норми й соціальні правила поведінки, ритуальну поведінку, мову тіла), уміння (соціальні, міжкультурні, повсякденні), життєвий досвід та здатність навчатися самостійно, в групах, для самоосвіти, сприймати нові надбання. До компонентів комунікативної мовленнєвої компетенції входять:

1) лінгвістична компетенція (лексичні, фонологічні, граматичні знання й уміння). Вона в свою чергу охоплює лексичну, граматичну, семантичну, фонологічну, орфографічну та орфоепічну компетенції;

2) соціолінгвістична компетенція (соціокультурні умови користування мовою: лінгвістичні маркери соціальних стосунків, правила ввічливості, вирази народної мудрості, реєстрові або жанрово-стилістичні відмінності, діалекти та акценти);

3) прагматична компетенція (функціональне вживання мовних засобів в мовленнєвих актах), яка передбачає дискурсивну та функціональну компетенції. Перша стосується здатності учня логічно пов'язувати речення, будувати текст, чітко розгортаючи тему, адаптуючись до обставин, дотримуватися правил «кооперативного принципу». Друга компетенція пов'язана з використанням у комунікативному процесі текстів спеціального функціонального призначення (опис, розповідь, коментар, аргументація, пояснення, переконання, інструкція) [8, с. 9– 14, 101– 130].

Компетентнісний підхід до навчання іноземних мов фокусує увагу не лише на здатності учня будувати усні та письмові висловлювання на основі знань мови, її правил, а й застосовувати в певному виді спілкування доречні способи взаємодії з людьми, навички роботи в команді, володіти різними соціальними ролями, самореалізовуватися та розвивати особисті здібності [18].

Сучасна лінгводидактика розмежовує мовну й мовленнєву компетенції. Перша пов'язана зі знанням мовних одиниць різних рівнів, інша – з системою умінь спілкування за допомогою мови. Мовленнєва компетенція формується в процесі оволодіння аудіюванням, читанням, говорінням та письмом [20, с. 101]. Відповідаючи на питання, щодо найважливішого виду мовленнєвої діяльності у визначенні рівня володіння іноземною мовою, 88% учасників опитування виділили говоріння (59% – діалогічне мовлення, 29 % – монологічне мовлення) (додаток (А)).

Компетентність у монологічному мовленні полягає у здатності здобувача освіти до реалізації усного спілкування у формі монологу відповідно до комунікативного завдання в ситуаціях, важливих для певного віку. Вона спирається на декларативні й процедурні знання, інтелектуальні, навчальні, організаційні й компенсаторні уміння, фонетичні, граматичні, лексичні навички та комунікативні здібності здобувачів освіти [16, с. 340–343]. Успішність у її розвитку визначається рівнем сформованості фонетичної, лексичної, граматичної компетентностей та засвоєння мовних, країнознавчих, лінгвокраїнознавчих, декларативних, процедурних знань і комунікативних здібностей.

Отже, компетентнісний підхід до навчання спрямований на формування загальних і комунікативних мовленнєвих компетентцій як результату навчання. Він виступає передумовою успішності взаємодії між людьми в процесі міжкультурного спілкування.

1.2 Монологічне мовлення як компонент оволодіння говорінням

У методиці викладання іноземних мов розрізняють рецептивні, продуктивні, інтеракційні та медіативні види мовленнєвої діяльності, які можуть існувати в усній та письмовій формах (рис. 1.1).

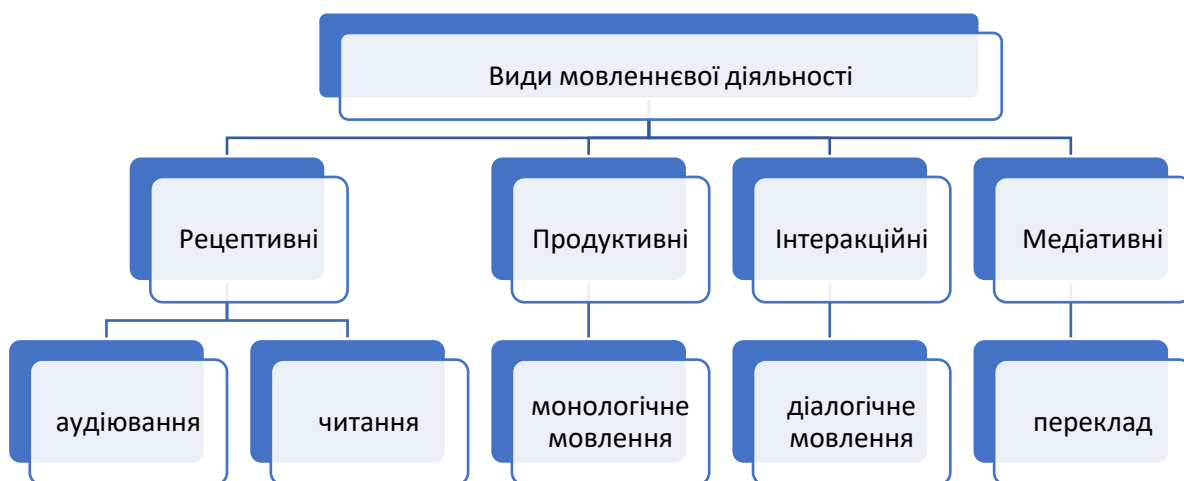

Рис. 1.1 Види мовленнєвої діяльності

Розробники Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти наводять такі приклади усних продуктивних видів мовленнєвої діяльності, як: 1) загальне усне мовлення (монологічне), 2) монологічне мовлення: опис, розповідь, 3) монологічне мовлення: аргументація, 4) публічні виступи, 5) звернення до аудиторії [8, с. 58–60]. Як бачимо, до продуктивних видів належить побудова усного тексту, або монологічне мовлення, сутність якого полягає в чіткому викладі тем, що належать до кола інтересів мовця, з наведенням певних фактів, аргументів та прикладів. При цьому він оперує достатнім словниковим запасом, демонструє високий рівень граматичного контролю, правильно вимовляє звуки, ставить наголос, використовує належну інтонацію: спирається на певний

діапазон сформованих навичок та лексичних, граматичних і фонологічних знань [17]. Підбір підтем у межах запропонованих навчальною програмою тем вчитель здійснює залежно від комунікативних потреб учнів, їхніх особистісних характеристик, видів діяльності, подій, що відбуваються навколо них.

Монологічне мовлення визначають як зв'язне безперервне висловлювання однієї особи, яка часто монополізує розмову, звернене до одного або кількох адресатів, що має на меті певним чином вплинути на них [11; 33].

У навчанні іноземних мов монологічне мовлення виконує певні комунікативні функції (рис. 1.1) [16, с.343–344]. Для нього характерні контекстуальність, високий інформаційний потенціал, чітка послідовність, логічність і безперервність викладу, розгорнутість структури речень, можливість планування (програмування) висловлювань [11, с. 56–57].

Рис. 1.2 Функції монологічного мовлення

Монологічне мовлення продукує одна людина, визначаючи його структуру, композицію, мовні засоби та виявляючи зацікавленість у його розумінні отримувачем. Тому монологічний дискурс має таку характерну ознаку, як адресованість до особи чи аудиторії, від яких не очікується реакція у вигляді говоріння. Експліцитно це виражається звертаннями та інтонаційно. Увагу слухача привертають також стилістичні прийоми, зокрема, риторичні питання, а

також логічність, чітка сегментація повідомлення на смислові фрагменти та психологічна й лінгвістична зв'язність. Перший вид зв'язності виражається в композиційно-смисловій зв'язності тексту, а другий – у зв'язності мовлення, що передбачає володіння мовними засобами (займенниками, сполучниками, прислівниками, формулами початку, завершення, продовження висловлювання, одиниць вираження ставлення мовця тощо).

Навчальні програми з іноземних мов для загальноосвітніх начальних закладів і спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов для 10-11 класів укладені в тісній кореляції з Загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти. Серед очікуваних результатів навчальної діяльності вони передбачають такі комунікативні уміння, як продукування монологу-опису, монологу-повідомлення, монологу-міркування, монологу-переконання, монологу-виступу, відповідно до комунікативної функції та характеру логіко-синтаксичних зав'язків між реченнями.

Монолог-опис – це констатуючий тип монологічного мовлення, у якому зазначається наявність або відсутність певних ознак у об'єктів, міститься вказівка на просторове розташування предметів, перелічуються їхні властивості. Щодо граматичних особливостей, для таких текстів характерні прості та складносурядні речення з послідовним, переліковим приєднувальним зв'язком, дієслова в дійсному способі.

Монолог-розповідь – динамічний тип монологічного висловлювання, у якому йдеться про події, пригоди, дії та стани, що розвиваються та змінюються в хронологічній послідовності. Головними мовними засобами її вираження є форми дієслова минулого часу, сполучники, прислівники, складнопідрядні речення з підрядними часу. Монолог-оповідання, на відміну від розповіді, носить суб'єктивно-особистісний характер. Монолог-повідомлення – відносно короткий виклад фактів або подій реальної дійсності у стислій, інформативній формі.

Монолог-міркування спирається на умовивід як процес мислення, у ході якого на основі тези або кількох тез роблять висновок щодо проблеми. Для нього

характерні причинно-наслідкові зв'язки між реченнями, які з'єднуються сполучниками та прислівниками. Монолог міркування складається зі вступної, основної та заключної частин. Його різновидом є монолог-переконання, націлений на те, щоб переконати слухача, сформувавши у нього певні погляди, бажання, підштовхнути його до дій [11, с. 57–58]. Персуазивність виступає в ньому однією з провідних стратегій [2, с. 189]. Зазначені типи монологічних висловлювань часто переплітаються один з одним, наприклад, комбінуються повідомлення, розповідь та оповідання.

Існують і жанрові різновиди монолога – вітальна промова, похвала, осуд, лекція, характеристика, обвинувальні та захисні промови в суді тощо.

С. Білоус підкреслює комплексність монологічних умінь, поділяючи їх на інтерпретаційні, організаційно-прогностичні, лінгвостилістичні, стратегічно-прагматичні, жанрово-композиційні, соціокультурні, тактичні та текстово-продуктивні мікрорівні [2, с. 192].

Для кожного рівня володіння мовою Загальноєвропейськими Рекомендаціями з мовної освіти запропонована низка дескриптивних критеріїв, які містять описи того, що повинні вміти здобувачі іншомовної освіти. Стосовно монологічного мовлення запроваджені ілюстративні дескриптори «Can Do». Наприклад, для рівня володіння мовленням B2 він сформульований таким чином: *«Я можу представити чіткі, детальні висловлювання про широке коло питань, що стосуються сфер моїх інтересів. Я можу висловити точку зору на запропоновану тему, наводячи аргументи “за” і “проти”»* [8, с. 26–27].

Оволодіння монологічним мовленням мов є непростим процесом [18], хоча й менш складним, ніж діалогічним мовленням, яке передбачає не лише говоріння, а й слухання, інтерпретацію та прогнозування реплік співрозмовника. Монологічне мовлення чинить навантаження на мислення, мовленнєві механізми, оперативну й довготривалу пам'ять мовця. 39% опитаних зазначили, що їм важко виступати іноземною мовою перед публікою (додаток А).

Отже, метою навчання монологічного мовлення є розвиток у здобувачів освіти умінь усного висловлювання у формі монологу.

РОЗДІЛ 2

МОНОЛОГІЧНЕ МОВЛЕННЯ VIA. ІНШІ ВИДИ МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1 Організація формування мовленнєвих компетентностей

Важливою умовою породження та стимулювання мовлення іноземною мовою є наявність мотиву висловлювання, потреби та внутрішнього бажання висловитися. Потреба в спілкуванні виникає за певних обставин в одній із сфер суспільного життя, серед яких виділяють особисту, публічну, професійну та освітню сфери. Вона може виникнути лише в певних умовах, в які поставлений мовець – ситуації. На заняттях з іноземної мови створюється навчальна ситуація (реальна, уявна, казкова, проблемна). Під час педагогічної практики в роботі зі старшими здобувачами іншомовної освіти я часто використовувала проблемні ситуації, у якій учасники не є носіями певної ролі, а висловлюють своє міркування, ставлення та оцінку, погоджуються чи спростовують думку співрозмовника, будують систему доказів своєї точки зору. Обговорення проблеми – це реальне спілкування на уроці.

Усі ситуації можна розглядати з точки зору таких параметрів, як місце і час, установи, об'єкти, тексти, дійові особи та операції, що ними виконуються [8, с. 45–46]. Навчальна мовленнєва ситуація передбачає такі компоненти, як суб'єкт і предмет розмови, ставлення мовця до предмета, що мотивує потребу щось сказати, та умови комунікації. Тому, щоб створити навчальну ситуацію, що стимулює монологічне мовлення, вчитель обов'язково повинен уявити собі її структуру, дійових осіб, час та місце дії, те, як зробити її особисто значущою, наповнивши її не лише мовними кліше, лексикою, граматичними конструкціями, а й «емоціями». Хоча ситуативність (вплив обставин) більш характерна для діалогу, для монологічного мовлення, яке більше залежить від контексту, ситуація все ж виступає відповідним пунктом.

В умовах навчально процесу мотив спілкування можна сформувати за допомогою комунікативного завдання. При цьому варто врахувати, яке монологічне мовлення планується: підготовлене чи непідготовлене (спонтанне). Підготовлене мовлення передбачає його попереднє забезпечення мовним матеріалом учителем, самозабезпечення ним учнем та виділення часу на складання висловлювання. Воно передусім пов'язується з суспільно-політичною та країнознавчою тематикою про традиції, звичаї, цінності, спосіб життя, культуру, історію, ментальність певного народу.

Підготовлене мовлення – це своєрідне тренування непідготовленого мовлення, яке здійснюється в певний момент без будь-якої підготовки в часі та зовнішніх опор [3] та може набувати форми виступів перед аудиторією, доповідей, презентацій з використанням сучасних інтерактивних технологій [9, с. 66]. Непідготовлене монологічне мовлення слідує одразу після отримання комунікативного завдання. На початковому етапі навчання більш характерне непідготовлене говоріння, воно переважає на середньому, а на старшому – у рівній мірі використовуються обидва види. Під час роботи над спонтанним мовленням, яке ґрунтується на вивченому раніше матеріалі, вирішуються складніші комунікативні завдання [21, с. 143]. Результати опитування показали, що 35% респондентів у створенні і спонтанного, і підготовленого монологу допомагає раніше прочитаний або прослуханий текст: монологічне мовлення взаємодіє з читанням та аудіюванням (додаток А).

У методиці викладання іноземних мов розрізняють два шляхи навчання монологічного мовлення: «згори», коли стартовою одиницею навчання є завершений текст-зразок, типовий в межах певної теми, та «знизу», де в основу навчання покладено речення як елементарне висловлювання, від якого розгортається завершений монолог [16, с. 352–357].

Перший спосіб навчання відповідає принципу комунікативності і здійснюється у три етапи:

- 1) детальне опрацювання та засвоєння змісту тексту, його мовного матеріалу та композиції – того, що може потім бути використаним у текстах, які

будуть створювати учні. Можна запропонувати завдання на кшталт *read the text and answer the questions about it; read the text, make a plan to it and choose the material to each item;*

2) перекази вихідного тексту різних типів (близько до тексту, від імені персонажів) та створення власного тексту за зразком прочитаного, наприклад, *retell the text as if you were a regular video-gamer (non-gamer);*

3) повна переробка тексту-зразка, зміна ситуативних умов спілкування, створення особистісно орієнтованого монологу, який можна розглядати як власне висловлювання учнів, наприклад: *give your for and against playing video games before going to bed.*

Другий спосіб навчання монологічного мовлення передбачає проходження теж трьох етапів:

1) стимулювання коротких висловлювань учнів, пов'язаних з темою (ситуацією) спілкування. Наприклад: *Do you drink or eat anything before you go to bed? Do you find it infuriating to be woken up at night by your family members? What are the reasons of insomnia?;*

2) конкретизація та уточнення сказаного, що тягне за собою збільшення обсягу висловлювання (побудова мікровисловлювання) та оволодіння засобами зв'язку між реченнями. Наприклад, *1) It is no good taking a nap every day; 2) You cannot say that you are a sleepy head; 3) I always wonder why people sleep like a log;*

3) продукування самостійного власного висловлювання з елементами аргументації, оцінки, причинно-наслідковими зв'язками. Наприклад, *1) Explain why bad dreams should / should not influence our life; 2) Give some tips for people who often oversleep; 3) Give pros and cons of early rising.*

Для побудови монологічного тексту учень повинен мати:

1) когнітивні вміння (планування й організація висловлювання);
2) лінгвістичні вміння (формулювання висловлювання лексичними, граматичними, фонетичними мовними засобами);

3) фонетичні вміння (артикуляційне оформлення висловлювання) [8, с. 90].

Формування навичок та вмінь учня висловлюватися в монологічній формі відбувається на трьох етапах у ході виконання продуктивних вправ – умовно-мовленнєвих та мовленнєвих: 1) об'єднання мовленнєвих зразків рівня фрази у надфразну єдність, що становить певну трудність у навчанні монологічного мовлення, 2) самостійна побудова висловлювань надфразного рівня та 3) створення власних монологів текстового рівня. Відповідно існує три групи вправ, що застосовуються на кожному з етапів [16, с. 357-366]. Мета умовно-мовленнєвих продуктивних вправ першої групи – навчити здобувачів освіти з'єднувати в логічній послідовності за допомогою засобів міжфразового зв'язку висловлювання, спродуковані раніше, у надфразну єдність як одиницю навчання монологічного мовлення.

Продуктивні мовленнєві вправи другої групи націлені на навчання учнів побудови надфразних висловлювань – мікромонологів, мотивованих комунікативним завданням. Вони дозволяють використання різних вербальних, зображальних, змішаних вербально-зображальних опор (від найбільш до найменш повних), тип яких залежить від рівня іншомовної підготовки учнів. Наприклад, у навчанні монологу-опису, монологу-розповіді, монологу-повідомлення використовують підстановочну таблицю з вербальними чи ілюстративними опорами. Різновидом вербальної опори є звукове бо зорове висловлювання-зразок, коли, після кожного речення робиться пауза, а учень формує своє висловлювання за аналогією. Крім вербальних опор застосовують частково вербальні опори: 1) підстановочні таблиці відкритого типу, 2) структурно-мовленнєві схеми, 3) логіко синтаксичні схеми висловлювання та 4) ключові слова, зокрема, дієслова в правильній формі, що відображають послідовність розвитку подій у переказі, розповіді, оповіданні. Вони уможливають наповнення монологів актуальною інформацією, надають більше можливостей до варіювання його змісту в залежності від реальних обставин, інтересів та схильностей здобувачів освіти. Зображальними опорами є малюнки, зображення, слайди, фото, відеоматеріали, наочні опори з інтернет-сервісів (наприклад, віртуальні тури). Прикладом змішаних вербально-

зображальних опор може бути, наприклад, схематичний план частини міста з назвами визначних місць, інтелектуальні карти (англ. *mind maps*).

Проте в роботі з опорами (не заперечуючи їх ефективність) учні часто не бачать мотивування свого висловлювання (навіщо, для кого створювати монолог), що призводить до втрати зверненості мовлення. На сучасному етапі у навчанні монологічного мовлення застосовують ігрові, креативні прийоми та інноваційні технології [1; 9; 27]. А.О. Абу Салех [24] доводить доцільність використання оригінальних ресурсів соціальної мережі Facebook як навчального онлайн середовища з метою покращення мовних навичок і комунікативних умінь, підвищення мотивації, стимулювання живого спілкування шляхом взаємопов'язаної роботи над письмом, діалогічним та монологічним мовленням, лексикою й граматиною.

Продуктивні мовленнєві вправи третього типу мають на меті навчити здобувачів освіти створювати монологічні висловлювання текстового рівня обсягом, передбаченим програмою [17]. Вони містять в собі комунікативне завдання вчителя, яке мотивує учнів до говоріння, та власне висловлювання учня. Дані вправи зрідка супроводжуються вербальними опорами, наприклад, у повідомленнях учнів про останні події в країні та світі (англ. *current news*) можна використати підстановочні таблиці відкритого типу та ключові слова. Застосування зображальних опор у вправах третього типу має бути природнім. Так, моделюючи на занятті ситуацію, пов'язану з описом міста, варто використати презентацію зі слайдами або слайди з інтернет-ресурсів з видами населеного пункту. При цьому, підібрані слайди мають містити менш детальну інформацію, ніж ті, що підійшли б до навчання лексики.

Ефективність комунікативної компетенції в монологічному мовленні залежить не лише від його психологічних і лінгвістичних особливостей, а й від психофізіологічних характеристик здобувачів освіти. Труднощі у продукуванні монологічних висловлювань виникають через нерозуміння комунікативного завдання, психологічні бар'єри, особистісні характеристики учня.

Таким чином, на кожне заняття викладач повинен визначити, якого виду монологу він планує навчити учнів, які вправи підібрати і з яким видом іншомовної діяльності вони будуть інтегруватися.

2.2 Взаємопов'язане навчання монологічного мовлення та інших видів мовленнєвої діяльності

2.2.1 Інтеграція з рецептивними видами діяльності

Серед принципів методики викладання іноземних мов (навчання мовлення на мовленнєвих зразках, апроксимація навчальної іншомовної мовленнєвої діяльності учнів, інтенсивність початкового етапу навчання іноземної мови) окремим принципом О. Б. Тарнопольський вважає взаємодію та взаємозв'язок (інтеграцію) в навчанні говоріння, аудіювання, читання та письма. Останній передбачає «розвиток мовленнєвих автоматизмів, навичок та вмінь у кожному з цих видів не відокремлено один від одного» [22, с. 92-93].

Так, у процесі слухання мовець оцінює комунікативну ситуацію та обставини процесу спілкування, тому розвиток здатності вибору іншомовної комунікативної стратегії та тактики говоріння багато в чому залежить від сприйняття та розуміння слухачем чужого усного мовлення – аудіювання [23, с. 77]. Під час аудіювання слухач сприймає та опрацьовує усне мовлення (аудіозаписи, ТВ програми, фільми), часто породжене однією особою (монологічне мовлення). За ілюстративними дескрипторами він не будує тексти, аргументуючи щось, а розуміє різнопланові об'ємні висловлювання літературною мовою [8, с. 27]. Проте в викладанні іноземних мов аудіювання може виступати засобом навчання, забезпечуючи знайомство учнів з новим мовним та мовленнєвим матеріалом, формуючи навички та вміння монологічного мовлення, сприяючи підтриманню досягнутого рівня володіння мовою [26].

Аудіювання разом з монологічним та діалогічним мовленням забезпечує можливість усного спілкування іноземною мовою, адже комунікація є двостороннім процесом. У його процесі внутрішня мисленнєва діяльність учнів виводиться у зовнішній план, наприклад, перед учнями поставлені комунікативні завдання, що передбачають активну мисленнєву роботу учнів, як от, переказати текст, що прослуховується, прокоментувати, обговорити його. Останні можуть бути спрямовані, по-перше, на творчу переробку сприйнятої інформації, вираження засобами іноземної мови свого ставлення до загального змісту, окремих проблем, тверджень автора (охарактеризувати персонажів, визначити авторське та висловити своє власне ставлення до подій та персонажів), по-друге, на використання отриманих відомостей у монологічному мовленні, передачу іншим адресатам тощо.

Під час читання читач сприймає та опрацьовує сучасне писемне мовлення (літературні твори, кореспонденцію, інструкції), а не продукує його, як відбувається в процесі говоріння [8, с. 27]. Проте, як уже зазначалося вище, тексти, що пропонуються для читання на уроці іноземної мови, можуть бути використані як тексти-зразки у навчанні монологу «згори».

Дитина переходить до читання після того, як у неї сформувалися навички та вміння усного мовлення. Читання стає процесом розпізнавання в графіці мовного матеріалу, відомого з усного мовлення. Тому у викладанні іноземних мов практикували усний вступний курс, який створює умови для переходу до читання та письма, наближені до умов навчання читання рідною мовою. Випереджувальне усне мовлення важливе для синтагматичного членування висловлювання, передбачення смислу, адже легше виділити ті одиниці змісту, якими володієш у репродуктивній діяльності.

Підготовка до переказу прочитаного тексту (обговорення змісту через відповіді на питання, складання плану, покрокове формулювання виступу) та власне переказ сприяють формуванню умінь як підготовленого, так і непідготовленого монологічного мовлення, коли за переказом слідує продуктивний етап [7]. Він розвиває уміння учнів складати власні монологи на

основі тексту-зразка під час вирішення творчих та пошукових завдань, навчає логічності мовлення.

Навіть читання вголос уможлиблює відпрацювання та закріплення фонетичних навичок, що лежать в основі всіх усних видів іншомовної діяльності. Прослуховування та читання текстів уголос сприяють засвоєнню орфоепічних і інтонаційних норм, оволодінню нормами словотвору, синтаксису, практичної стилістики, збагачують лексичний запас здобувачів освіти, профілактиці та усуненню помилок у говорінні, прищеплюють навички культури мовлення, що формує іншомовну компетентність в монологічному мовленні.

На етапі розвитку вмінь пропонують виділення та читання / слухання окремих висловлювань як смислових та змістових опор для монологічного мовлення. На думку Кузнєцової Н.Ю., тексти для читання можна використовувати для формування монологічних умінь дотекстового, текстового та міжтекстового характеру [13, с. 177–179].

Отже, що стосується взаємопов'язаного навчання видів мовленнєвої діяльності, завершальними етапами аудіювання та читання можуть бути формулювання монологічних висловлювань – відтворення прослуханого (прочитаного) тексту та продукування власного на основі прослуханих та прочитаних текстів зразків.

2.2.2 Продуктивні види діяльності як засіб засвоєння комунікативних навичок та вмінь

Формулювання висловлювань, виклад широкого кола питань у знайомих контекстах, захист власних поглядів на проблему (дескриптор монологічного мовлення) повністю відповідає критеріям, що висуваються й до діалогічного мовлення. Спільними цілями формування іншомовних компетенцій в монологічному ті діалогічному мовленні є загальне усне спілкування. Відмінність полягає в тому, що діалог (бесіди, дискусії, інтерв'ю, переговори) – це інтеракція, у процесі якої висловлювання провокується попередньою

реплікою співрозмовника [8, с. 27], поєднується застосування продуктивних та рецептивних стратегій.

Не зважаючи на специфіку діалога та монолога, ці дві форми співіснують у живому мовленнєвому акті, переходячи одна в одну, наприклад, діалог може переходити в монолог. Такий зв'язок видів мовленнєвої діяльності, зокрема говоріння, слід враховувати в навчанні. Монолог, на думку Л.В. Кардаш [11], може містити елементи прихованого діалогу, наприклад, мовець використовує фразу типу: *I think you would be anxious why I am going to speak about emotions*. У діалозі застосовують більшу кількість мовленнєвих зразків та формул.

Найбільш схожі з монологічним мовленням дескриптивні критерії рівнів володіння мовою має письмо. Наприклад, за рівнем B2 йдеться про ту ж здатність, що й для усного мовлення, сформувавати чіткий, детальний текст на теми, пов'язані з інтересами мовця, відстоювати певну точку зору лише в письмовій формі [8, с. 27]. На відміну від усного монологічного мовлення, у процесі письма (різні форми листування, узгодження текстів договорів, on-line конференції), учень продукує не усні, а письмові тексти (статті, звіти, есе, твори, доповіді тощо). Усне монологічне мовлення та письмо мають один спільний вид мовленнєвої діяльності – загальне мовлення.

Монологічне висловлювання ближче до писемного, ніж до діалогічного, мовлення і з лінгвістичної точки зору. За структурно-семантичними ознаками серед усних та письмових монологів можна знайти спільні форми – монолог-повідомлення, монолог-опис, монолог-міркування. До того ж, письмо й усне монологічне мовлення формують ідентичний комплекс навичок та вмінь, як от: послідовний і логічний виклад матеріалу, висловлення ставлення до предмета повідомлення, дотримання норм літературної мови, підбір доречних мовних засобів для вирішення комунікативного завдання [20, с. 102–103].

Увагу учнів слід звертати на те, що продуковані ними висловлювання підпадають під вплив зовнішніх умов спілкування і накладають обмеження на комунікантів. Зокрема, для усного та писемного мовлення на перший план виступають фізичні умови: для першого – це чіткість вимови, навколишні шуми,

розлади систем зв'язку, погодні умови, для другого – розбірливість почерку, якість друку та освітлення [8, с. 46–47].

Продуктом письма як діяльності, подібно до монологічного мовлення, є мовленнєвий твір або текст. Відмінність полягає в тому, що письмовий текст призначений для читання, а не усного сприйняття. Як і усне монологічне мовлення, письмове має мотиваційну, аналітико-синтетичну і й виконавчу складову. У методиці викладання іноземних мов письмо – оволодіння учнями графічною та орфографічною системами – розглядають як засіб фіксації мовного та мовленнєвого матеріалу для кращого запам'ятовування та оволодіння усним мовленням і читанням. У той же час базою для писемного мовлення виступає усне. Одним із завдань на заняттях та під час самостійної роботи вдома може бути постійна паралельна фіксація матеріалів говоріння (додаток В).

Таким чином, у методиці викладання іноземних мов діалогічне мовлення та письмо є не лише мета навчання, а й засіб засвоєння мови і формування комунікативної компетентності в монологічному мовленні.

2.2.3 Застосування «інтеграції» видів мовленнєвої діяльності в формуванні іншомовної компетентності в монологічному мовленні

Принципи взаємопов'язаного навчання видів мовленнєвої діяльності, системності та цілісного сприйняття інформації покладений в основу когнітивно-комунікативного підходу до викладання мови, який є наразі одним із найпріоритетніших в освітньому процесі [12, с. 63; 9, с. 65]. Згідно з ним повноцінний процес формування навичок і вмінь монологічного мовлення можливий лише за умови комплексного навчання говоріння, яке передбачає навички озвучування висловлювань, оперування лексикою та граматичного оформлення висловлювань. Такий підхід «інтеграції» видів мовленнєвої діяльності застосовується авторами сучасних підручників з англійської мови, наприклад, *Christina Latham-Koenig, Clive Oxenden “English File (Upper-intermediate Student’s Book)”* [34]. Кожна тема містить такі розділи, як

“LISTENING AND SPEAKING”, “READING AND SPEAKING”, “VOCABULARY AND SPEAKING”. Під час педагогічної практики я намагалася врахувати даний факт. Наприклад, здобувачам освіти пропонувалося прослухати текст статті. Після виконання вправ на розуміння прослуханого перед ними було поставлено комунікативне завдання: *Have you ever sleepwalked or do you know anyone who sleepwalks? What do they do when they sleepwalk? Where do they go? Does anyone try to wake them up?* [34]

У той час як тексти для аудіювання можуть бути аудитивною підтримкою, тексти для читання є зоровим підкріпленням на етапі формування вмінь говоріння (додаток В). Виконавши дотекстові вправи та вправи на перевірку прочитаного, переходили до вправ на трансформацію, комбінування та перефразування, які є різновидами переказу. Прочитаний текст слугував не лише зручною зоровою підтримкою, а й змістовою базою для формування комунікативної компетентності в монологічному мовленні, яке на даному етапі є підготовленим, а завдання, поставлені здобувачам освіти (*Prove that... What do you agree (disagree) with? Comment on the fragment. Summarize the text*), виводили їх на фразовий рівень та розвивали мовленнєві уміння говоріння. На завершальному етапі роботи вимагалось обговорити в парах такі питання: 1) *Do you play video games? Do you think it has any effect on the way you dream? Does it have any positive or negative effects on you?* 2) *What do you think would be the worst thing for someone with Sleeping Beauty Syndrome?* 3) *Do you think sleeping in two short periods is a better way of sleeping? Would it suit you or your lifestyle?* При цьому, я націлювала здобувачів освіти на те, щоб діалог містив доволі розгорнуті висловлювання – у такий спосіб переходив у монологічне мовлення, адже текстовий матеріал повинен мати не лише виховний, пізнавальний, а й розвиваючий потенціал.

З іншого боку, розпочатий монолог на заняттях часто набував форми діалогу або полілогу, наприклад, коли монологічне висловлювання викликало в одногрупника спонтанну реакцію говоріння (здобувачі освіти були попереджені,

що їм дозволено погодитися / не погодитися з почутим, спростувати / схвалити його, дати оцінку висловленим поглядам, ідеям тощо).

У ході виконання комунікативного завдання виконувались вправи дискусивного, композиційного та інформаційного характеру, які розвивали 4 групи вмінь (за Н.Ю. Кузнецовою [13, с. 177]): вміння мовної антиципації, вилучення з тексту інформації, її трансформування та інтерпретації у власному монологічному висловлюванні.

Для формування іншомовної комунікативної компетенції в монологічному мовленні застосовували три основні типи монологів: монолог-розповідь, монолог-опис та монолог-міркування. Керуючись комунікативним методом навчання говоріння, я брала до уваги той факт, що використання кожної фрази на занятті повинно бути виправдане міркуваннями комунікативної цінності для певної ситуації спілкування та даної категорії здобувачів освіти.

Опрацювання активного вокабуляру також передбачає їх включення у вправи на формування умінь говоріння. Зокрема, 88% учасників опитування зазначили, що у формуванні монологів найбільш важливі знання лексики (додаток А). Невипадково, автори підручників пропонують вправи на активізацію лексики через її багатократне повторювання у змінюваних контекстах (додаток Б).

Під час педагогічної практики помітила, що здобувачам освіти легше працювати над текстом для читання, коли до автоматизму доведена навичка володіння певним мовленнєвим матеріалом. 35% респондентів опитування зауважили, що складання усних монологічних висловлювань сприяє розвитку усіх видів іншомовної мовленнєвої діяльності.

Вправи на переклад зв'язного тексту з української мови на іноземну також виступають основою для формування іншомовної комунікативної компетентності в монологічному мовленні (додаток В).

Продуктивна комунікативна діяльність мобілізує внутрішні ресурси тих, хто вивчає мову, використовує мовленнєві засоби, в правильності яких вони переконані, та контролює ефективність спілкування, застосовує граматичний

контроль, самокорекцію помилок та внесення виправлень. Зв'язок монологічного мовлення з іншими видами мовленнєвої діяльності обумовлюється фактом, що багато ситуацій на занятті передбачають ланцюжок змішаних типів діяльності: слухання мовлення вчителя чи записаного на електронних носіях, читання текстів із підручника, їх переклад (медіація), інтерактивне спілкування в парах, групах, командах. Навчання монологічного мовлення у взаємодії з іншими видами комунікативної діяльності активізує різні види пам'яті, процеси сприйняття та мислення, когнітивну та розумову діяльність учнів.

Отже, попри те, що кінцевий продукт кожного з видів мовленнєвої діяльності відрізняється: для письма та говоріння – це висловлювання, для читання та аудіювання – це розуміння повідомлення, комплексний підхід до навчання монологічного мовлення обґрунтований психологічними особливостями людини та лінгвістичними міркуваннями.

ВИСНОВКИ

Аналіз науково-теоретичних джерел показав, що у відповідності до навчальних програм з іноземних мов для загальноосвітніх початкових закладів і спеціалізованих шкіл однією з головних практичних цілей навчання іноземної мови є оволодіння вміннями іншомовного говоріння в монологічній формі. Володіння монологічним мовленням передбачає вміння описувати предмети та явища навколишньої дійсності, логічно й послідовно розповідати про певні події, повідомляти про факти, передавати зміст почутого або прочитаного, обґрунтовано виражати своє ставлення до повідомлення.

Навчання монологічного мовлення відбувається на комунікативно-ситуативному та комунікативному етапах на засадах компетентнісного підходу, сутність якого полягає у формуванні в здобувачів освіти іншомовної комунікативної компетентності в говорінні, що охоплює знання, навички, вміння та здібності в спілкуванні.

З'ясовано, що умовою породження мовлення на уроці іноземної мови є наявність мотиву висловлювання, ситуативність та особистісна орієнтація. У формуванні комунікативної компетентності в монологічному мовленні, як і в інших видах мовленнєвої діяльності, важливе місце посідає моделювання ситуацій спілкування, що стимулюють мовленнєво-мисленнєву діяльність учнів та відповідають їхнім віковим і психологічним особливостям.

У ході дослідження виявлено, що всі види іншомовної мовленнєвої діяльності інтегруються між собою в навчальному процесі, зважаючи на те, що їх центральним компонентом є текст як процес або продукт. Було описано шляхи зазначеної інтеграції. Так, монологічне мовлення об'єднується з діалогічним мовленням та письмом, бо усі вони є видами продуктивної іншомовної діяльності. Діалогічне й монологічне мовлення характеризуються взаємоперехідністю. Щодо фізичних умов, у яких відбувається монологічне мовлення, то вони відрізняються від умов процесу письма.

Суттєвих результатів у навчанні монологічного мовлення на уроках іноземних мов можна досягти лише за умови існування взаємопов'язаної основи для продуктивних та рецептивних видів діяльності. Навчаючи читання та аудіювання, ми створюємо підґрунтя для формування навичок монологічного мовлення. Переказ прочитаного або прослуханого тексту є ефективним засобом навчання монологічного мовлення. Монологічне мовлення взаємодіє також із посередницькою діяльністю – усною медіацією, коли учень перевиражає монологічний текст засобами мови перекладу.

Ураховуючи, що всі види мовленнєвої діяльності позитивно впливають одна на одну в загальній системі вправ у навчанні іноземної мови, запропоновані завдання на практичне застосування «інтеграції» видів мовленнєвої діяльності в процесі формування комунікативної компетентності в монологічному мовленні на заняттях з англійської мови.

Проведене за темою кваліфікаційної роботи анкетування продемонструвало, що здобувачі іншомовної освіти визначають рівень володіння іноземною мовою сформованістю компетентності в говорінні (діалогічному та монологічному мовленні), якою поряд з аудіюванням важко оволодіти. Більшість респондентів вважають, що їм завжди важко виступати іноземною мовою перед публікою, особливо, коли мовлення не підготовлене та не вистачає запасу засвоєної лексики. До того ж, вони вказують, що читання, аудіювання, трохи менше письмо допомагають їм формувати компетентність у говорінні, а монологічне мовлення в свою чергу сприяє розвитку всіх видів рецептивної, продуктивної та медіативної діяльності, що свідчить про доцільність їх взаємозв'язку в вивченні іноземних мов.

Взаємопов'язане навчання монологічного мовлення та інших видів діяльності вчить чітко викладати інформацію, застосовувати слуховий самоконтроль, співвідносити власні висловлювання з прочитаним чи прослуханим.

Я, *Несторенко Діана Володимирівна*, своїм підписом засвідчую, що моя бакалаврська робота *«Зв'язок монологічного мовлення з іншими видами мовленнєвої діяльності»* виконана з дотриманням усіх вимог до наукової етики та поваги до інтелектуальних надбань, самостійно та індивідуально. Під час написання роботи я дотримувалася принципів академічної доброчесності та несу відповідальність за порушення загальноприйнятих правил цитування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баранова С.В. Нетрадиційний урок як сучасний спосіб слідування сучасній доктрині освіти в Україні / С.В. Баранова, О.В. Назаренко, Н.А. Приходько, К.П. Плетенко // Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology. – 2018. – VI (73) . – Issue: 175. – P. 7–10. <https://doi.org/10.31174/SEND-PP2018-175VI73-01>.
2. Білоус С. Мета і зміст навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення / С. Білоус // Науковий вісник МНУ імені В.О. Сухомлинського. Педагогічні науки. – 2017. - № 1 (66). – С. 189–193.
3. Волосовець А.М. Використання опор у процесі формування умінь і навичок монологічного мовлення: робота на здобуття кваліфікаційного ступеня бакалавра; спец. 035 – філологія [Електронний ресурс] / А.М. Волосовець; наук. керівник С.В. Баранова. – Суми : СумДУ, 2019. – 36 с. – Режим доступу: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/73096>. – (29.03.2020).
4. Герус О.С. Формування англомовної лексичної компетенції учнів старшої школи засобами змішаного навчання / О.С. Герус, С.В. Баранова // Сучасні світові тенденції розвитку науки та інформаційних технологій: Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 24-25 травня 2019 р) / ГО «Інститут інноваційної освіти»; «Науково-навчальний центр прикладної інформатики НАН України. – Одеса: ГО «Інститут інноваційної освіти», 2019. – С. 8-13.
5. Гончарук Н.М. Психологічні особливості монологічного мовлення як засобу спілкування дітей підліткового віку / Н.М. Гончарук // Проблеми сучасної психології. 2010. – С. 149–158.
6. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології : підручник / І. Дичківська. – [3-тє вид., випр.]. – К. : Академвидав, 2015. – 304 с.
7. Дружченко Т. Підсистема вправ та завдань для навчання англійського усного монологічного мовлення студентів спеціальності «Право»

на засадах диференційованого підходу / Т. Дружченко // Педагогічні науки . – 2017. – № 69. – С. 19–32.

8. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Науковий редактор українського видання доктор пед. наук., проф. С.Ю. Ніколаєва. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.

9. Задільська Г. Когнітивно-комунікативний підхід да навчання монологу та діалогу мовлення студентів-філологів ЗВО / Г. Задільська // Молодь і ринок. – 2019. – № 8. – С. 64–67. <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2019.179342>.

10. Задорожная И.П. Модель организации самостоятельной работы будущих учителей по овладению англоязычной коммуникативной компетенцией / И.П. Задорожная // Наукові записки. Серія : Педагогіка. – 2012. – № 2. – С. 66–72.

11. Кардаш Л.В. Специфіка монологічного мовлення: психологічний та лінгвістичний аспекти / Л.В. Кардаш // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна». – 2015. – Випуск 57. – С. 54–58.

12. Клименко М.В. Когнітивний підхід до навчання спілкування англійською мовою / М.В. Клименко // Англійська мова та література. – 2017. - № 7/8. – С. 63.

13. Кузнецова Н.Ю. Розвиток вмінь усного монологічного мовлення студентів немовних вузів на основі професійно-спрямованих текстів (на прикладі англійської мови) / Н.Ю. Кузнецова // Молодий вчений. – 2014. – № 11(14). – С. 174–180.

14. Кукса Б.В. Взаємопов'язане навчання монологічного мовлення і письма майбутніх учителів англійської мови з використанням мультимедійних засобів // Б.В. Кукса / Наукові записки. Серія «Психологія і педагогіка». – 2010. – Вип. 15. – С. 150–153.

15. Мельник О.А. Розвиток навичок монологічного мовлення через читання професійно-спрямованої літератури як один із шляхів успішного навчання англійській мові у ВТЗН / О.А Мельник, І.І. Озарко // Science and

Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology. – 2018. – VI (63). – Issue 153. – P. 40–43. <https://doi.org/10.31174/SEND-PP2018-153VI63-09>.

16. Методика навчання іноземних мов і культур : теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів : Бігич О.Б., Бориско Н.Ф., Борецька Г.Е. та ін. / за загальн. ред. С.Ю. Ніколаєвої. – К. : Ленвіт, 2013. – 590 с.

17. Навчальні програми з іноземних мов для загальноосвітніх початкових закладів і спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов 10-11 класи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/2018-2019/inozemni-movi-10-11-19.09.2017.pdf>. – (01.03.2020).

18. Несторенко Д.В. Монологічне мовлення у навчальних програмах з іноземних мов /Д.В. Несторенко // Перекладацькі інновації [Електронний ресурс] : матеріали X Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, м. Суми, 20–21 березня 2020 р. / редкол.: С.О. Швачко, І.К. Кобякова, О.О. Жулавська та ін. – Суми : Сумський державний університет, 2020. – С. 198–199.

19. Ніколаєва С.Ю. Міжкультурна іншомовна освіта в Україні / С.Ю. Ніколаєва // Молодий вчений. – 2015. - № 8. – С. 125–131.

20. Пилишук О. Формування мовленнєвої компетенції учнів старших класів як соціальне замовлення закладам нового типу / О. Пилишук // Наукові записки. Серія : Педагогіка. – 2008. – № 1. – С. 100–103.

21. Підручна З. Навчання спонтанного монологічного мовлення / З. Підручна // Наукові записки. Серія : Педагогіка. – 2006. – № 4. – С. 140–144.

22. Тарнопольський О.Б. Методика викладання іноземних мов та їх аспектів у вищій школі: підручник / О.Б. Тарнопольський, М.Р. Кабанова. – Дніпро : Університет імені Альфреда Нобеля, 2019. – 256 с.

23. Терещук Д.Г. Особливості розвитку іншомовних комунікативних стратегій у говорінні / Д.Г. Терещук // Наукові записки. Серія : Педагогіка. – 2012. – № 3. – С. 74–78.

24. AbuSa'aleek A.O. Students' Perceptions of English Language Learning in the Facebook Context [Electronic resource] / A.O. AbuSa'aleek // Teaching English with Technology. – 2015. – Vol. 15. - № 4. – P. 60–75. – Access mode : <http://yadda.icm.edu.pl/yadda/element/bwmeta1.element.desklight-77f35fe5-4357-4e95-83c5-e609497aa166>. – (20.04.2020).

25. Atoye R.O. On Teaching Communicative Competence in ESL [Electronic resource] / R.O. Atoye // Taiwan Journal of TESOL. – 2004. – Vol. 1. – № 2. – P. 45–63. – Access mode : <http://www.tjtesol.org/attachments/article/327/TaiwanJournalofTESOLVol.1No.2-2.pdf>. – (12.04.2020).

26. Iliescu A. Methods of Teaching English as a Foreign Language [Electronic resource] / A. Iliescu // Papers of the Sibiu Alma Mater university Conference. – 2014. – Edition 8. – P. 304–308. – Access mode : https://pdfs.semanticscholar.org/a4c6/30bb73479b0621721027cb7415fdb22160d7.pdf?_ga=2.130456143.1598686853.1586699527-1569441441.1586699527. – (12.04.2020).

27. Krasulia, A. Blended Learning: Advantages and Disadvantages in the EFL Classroom [Electronic resource] / A. Krasulia // Якісна мовна освіта у сучасному глобалізованому світі: тенденції, виклики, перспективи: матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Суми, 23-24 листопада 2017 р. – Суми: СумДУ, 2017. – С.220-224. – Access mode : http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/67256/1/Krasulia_Blended_Learning.pdf. – (19.04.2020).

28. Nurmukhanova D. Competency-based approach to teaching foreign languages in Kazakhstan [Electronic resource] / D. Nurmukhanova, Z. Sagyndykova, I. Līce, J. Pāvulāns // Rural environment. Education. Personality. – Jelgava, 2014. - P. 116–122. – Access mode : <https://llufb.llu.lv/conference/REEP/2014/Latvia-Univ-Agricult-REEP-2014proceedings-116-122.pdf>. – (11.04.2020).

29. Sabri T.A. Communicative Competence in English as a Foreign Language: its Meaning and the Pedagogical Considerations for its Development

[Electronic resource] / T.A. Sabri // Access mode : <https://www.grin.com/document/432042>. – (12.04.2020).

30. Tavakoli P. Fluency in monologic and dialogic task performance: challenges in defining and measuring L2 fluency [Electronic resource] / P. Tavakoli // International Review of Applied Linguistics in language Teaching. – 2016. – Issue 54 (2). – P. 133–150. – Access Mode: <http://centaur.reading.ac.uk/65770/>. – (11.04.2020).

31. Wells G. Monologic and Dialogic Discourses as Mediators of Education [Electronic resource] / G. Wells // Research in the Teaching of English. – 2006. – Vol. 41. – № 2. – P. 168–175. – Access mode : <https://www.jstor.org/stable/40039099?seq=1>. – (12.04.2020).

СПИСОК ДОВІДКОВИХ ДЖЕРЕЛ

32. Мовлення [Електронний ресурс] // Вікіпедія. Вільна енциклопедія. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/Мовлення>. – (15.03.2020).

33. The Free Dictionary [Electronic resource] / Farlex, Inc. – Access mode : <https://www.thefreedictionary.com/monologic>. – (09.03.2020).

СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ

34. Latham-Koenig Ch. English File: Upper-intermediate Student's Book / Ch. Latham-Koenig, C. Oxenden. – Oxford : Oxford University Press, 2018. – 167 p.

35. Latham-Koenig Ch. English File: Upper-intermediate Workbook / Ch. Latham-Koenig, C. Oxenden, J. Hudson. – Oxford : Oxford University Press, 2018. – 89 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

1. Який вид мовленнєвої діяльності найважливіший у визначенні рівня володіння іноземною мовою?

- Аудіювання
- Читання
- Письмо
- Діалогічне мовлення
- Монологічне мовлення
- Переклад

2. Яким видом іншомовної мовленнєвої діяльності найлегше оволодіти?

- Аудіювання
- Читання
- Письмо
- Діалогічне мовлення
- Монологічне мовлення

- Переклад

3. Що є найскладнішим у вивченні іноземної мови?

- Слухання текстів
- Читання текстів
- Написання текстів
- Усне діалогічне мовлення
- Усне монологічне мовлення
- Переклад текстів

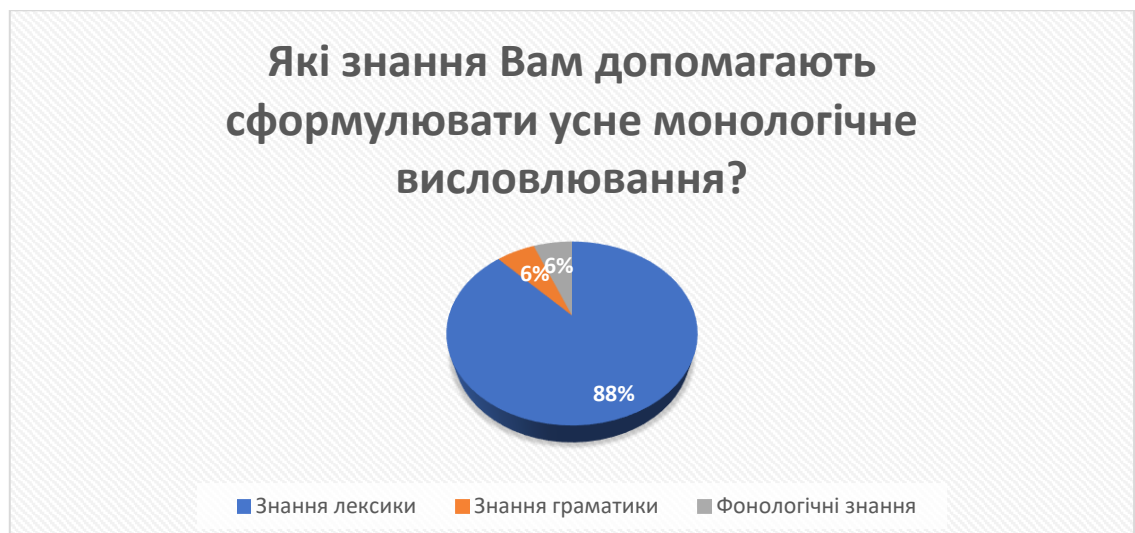
4. Чи легко Вам виступати іноземною мовою перед публікою?

- Завжди легко
- Важко
- Легко, якщо промова підготовлена

5. Які знання Вам допомагають сформулювати усне монологічне висловлювання?

- Знання лексики
- Знання граматики
- Фонологічні знання
- Соціокультурні знання

6. Коли ви складаєте повідомлення про щось, виконуючи домашнє завдання, на що Ви спираєтесь?

- На прочитаний раніше текст
- На свої письмові твори
- На текст, що слухав на заняття, в Інтернеті
- На діалоги, що складали на заняттях
- Текст, який раніше перекладав
- Нічого не використовую, а складаю текст «з нуля»

7. Що Вам найбільше допомагає у створенні спонтанного монологу?

- Згадую прочитаний раніше текст
- Згадую свої письмові твори
- Згадую текст, що слухав на занятті, в Інтернеті
- Згадую діалоги, що складали на заняттях
- Текст, який раніше перекладав
- Нічого не згадую, а складаю текст «з нуля»

8. Розвитку яких видів іншомовної мовленнєвої діяльності сприяє складання усних монологічних висловлювань?

- Аудіювання
- Читання
- Письма
- Діалогічного мовлення
- Перекладу
- Жодного з варіантів
- Усіх зазначених

Додаток Б

6 VOCABULARY & SPEAKING sleep

a Vocabulary race. In pairs, write the correct word from the list in the column on the right.

alarm blankets duvet fall asleep
 fast asleep keep you awake insomnia
 nap jet-lagged nightmares
 pillow log sheets oversleep
 set sleeping tablets siesta
 sleepy snore yawn

1 Most people start feeling around 11.00 at night. sleepy

d Ask and answer the questions in pairs. A asks the blue questions, and B asks the red questions. Ask for and give as much information as possible.

Do you sometimes have problems getting to sleep? Do you take, or have you ever taken, sleeping pills? Do you have any tips for people who suffer from insomnia?

Do you prefer to sleep with a duvet or with blankets? How many pillows do you have? What temperature do you like the bedroom to be?

Do you find it difficult to sleep when you're travelling, e.g. in buses or planes? Is there any food or drink that keeps you awake, or that stops you from sleeping well?

Do you ever have a nap

1 Most people start feeling around 11.00 at night.

2 They often open their mouth and .

3 They go to bed and their (clock).

4 They get into bed and put their head on the .

5 They cover themselves up with a , or with and .

6 Soon they .

7 Some people make a loud noise when they breathe. In other words, they .

8 During the night some people have bad dreams, called .

9 If you don't hear your alarm clock, you might .

10 If you drink coffee in the evening, it may .

11 Some people can't sleep because they suffer from .

12 These people often have to take .

13 Some people have a or after lunch.

Do you ever have a nap after lunch or during the day? How long do you sleep for? How do you feel when you wake up?

Do you often have nightmares or recurring dreams? Do you normally remember what your dreams were about? Do you ever try to interpret your dreams?

Have you ever stayed up all night to revise for an exam the next day? How well did you do in the exam?

Are you a light sleeper or do you sleep like a log? How do you usually wake up in the morning?

Do you have a TV or computer in your bedroom? Do you often watch TV before going to sleep? Do you ever fall asleep on the sofa in front of the TV?

English_File_Upper_Interme English_File_Upper_Inte

https://drive.google.com/file/d/1Tg7uCb-WYBw3JKvFBWkVTE6F1bxwFVR/view?ts=5e7baab9

11 Some people can't sleep because they suffer from ■.

12 These people often have to take ■.

13 Some people have a ■ or ■ after lunch.

14 A person who sleeps well 'sleeps like a ■.'

15 Someone who is tired after flying to another time zone is ■.

16 Someone who is sleeping very deeply is ■.

Открыть с помощью...

In the morning? ... usually wake up

Do you have a TV or computer in your bedroom? Do you often watch TV before going to sleep? Do you ever fall asleep on the sofa in front of the TV?

Do you snore? Have you ever had to share a room with someone who snores? Was this a problem?

Have you ever fallen asleep at an embarrassing moment, e.g. during a class or in a meeting?

Have you ever overslept and missed something important? What was it?

iTutor 6B 61

Активация Windows
Чтобы активировать Windows, перейдите в раздел "Параметры".

Страница 62 из 170

Введите здесь текст для поиска

18:23 31.03.2020

Додаток В

Фрагменти занять побудовані на матеріалі підручника [34] та робочого зошита до нього [35].

1. Vocabulary and Speaking

- a) practicing the pronunciation of the active vocabulary together; in pairs, p. 61;
- b) doing exercises in filling in the gaps; group checking (Ex. 6a, b, c, p. 61);
- c) making up 3 sentences with the active vocabulary, translation of sentences from English into Ukrainian ($St_1 \rightarrow St_2 \rightarrow St_3 \dots \rightarrow \dots St_n$);
- d) doing exercises in interaction in pairs and groups (Ex. 6d, p. 61) (додаток Б);
- e) Describe the problems and disorders related to sleeping. Are there any diseases? What do you consider a healthy sleep?

2. Reading and Speaking

- a) doing exercises in text reading and comprehension (Ex. 4a, b, p. 59);
- b) an exercise in retelling one of the texts to groupmates (Ex. 4c, p. 59);
- c) doing the exercise in speaking in pairs (Ex. 4d, p. 59). Make your contribution as informative as possible;
- d) Prepare a report about the things that have an effect on the way you sleep and dream. Give your for and against sitting at your computers or gadgets in the evening. Does it influence your sleep?

3. Listening and Speaking

- a) doing exercises in anticipation, listening, listening comprehension (Ex. 1a, b, p.58);
- b) doing an exercise in making short supra-phrasal units (on the basis of Ex. 1c, p. 58);
- c) Describe your sleeping habits. Are you used to working late at night? Do you often sleep during the day?

4. Translation and Speaking

a) translate the text from Ukrainian into English: «10 нових наукових фактів про сон» (https://www.bbc.com/ukrainian/vert_fut/2015/08/150803_vert_fut_what_you_may_not_know_about_sleep_vp) або «Читалки з підсвіткою псують здоров'я – вчені» (https://www.bbc.com/ukrainian/health/2014/12/141223_e-reader_sleep_ko;

b) tell your groupmates some interesting facts about sleep.

5. Speaking and Writing

(After the issues were raised in the oral speech).

Expand on the suggested topic in writing.

Laugh and the world laughs with you, snore and you sleep alone (Anthony Burgess, British writer).

Before I had a child I used to sleep for eight hours every night.

I have forgotten what deep sleep is.

I never try to interpret my dreams.